

РОЗДІЛ 3.

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

Отримано: 22 квітня 2019 року

Прорецензовано: 7 травня 2019 року

Прийнято до друку: 23 травня 2019 року

e-mail: irinahum@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-46-48

Гумовська І. М. Правничі терміни-аббревіатури в економічному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 46–48.

УДК 81'23

Гумовська Ірина Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет

ПРАВНИЧІ ТЕРМІНИ-АБРЕВІАТУРИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття розглядає семантику правничих термінів-аббревіатур, які функціонують в економічних текстах. У роботі представлені визначення акронімів різними науковцями, які, наприклад, вважають аббревіацію як спосіб створення номінацій для понять, позначених описово, за допомогою атрибутивних словосполучень, чи як словотвірний процес, який полягає у «згортанні» слів і словосполучень. Дослідження аналізує основні типи найчастіше вживаних юридичних термінів-аббревіатур та акронімів в економічному дискурсі. Автор дійшла висновку, що скорочення в літературі різних жанрів з економіки повністю зберігають юридичні значення. Також зазначено, що англійському фактологічному матеріалі з економіки зафіксовані економічні терміни як омоніми юридичних, що з'явилися внаслідок процесу транстермінологізації, а також терміни юридичні. Це переважно стосується тих сфер економічної комунікації, тих соціогруп, які безпосередньо займаються юридичною практикою на підприємствах, на різних бізнес-фірмах, у конторах, які пов'язані з економічною діяльністю.

Ключові слова: аббревіатура, акронім, економічний дискурс, правничі терміни, словотвірний процес.

Iryna Gumovska,

PhD, Associate Professor, Ternopil National Economic University

LEGAL TERMS-ABBREVIATIONS IN ECONOMIC DISCOURSE

The article deals with semantics of legal terms-abbreviations which function in economic texts. The work presents different definitions and interpretations of acronyms presented by prominent scientists in their linguistic works. The article discusses approaches to acronyms definitions in the works of V. Leichyk, O. Zemska, V. Horpynych and others. In particular, they consider abbreviation as the way of nomination formations for particular concepts with the help of attributive word collocations, or as a derivation which makes words shorter. In our work we consider abbreviation as artificial acronymic words. Whereas an abbreviation may be any type of shortened form, such as words with the middle omitted, an acronym is a word formed from the first letter or first few letters of each word in a phrase. Furthermore, the research analyses main types of the mostly used legal terms-abbreviations as well as acronyms in economic texts. The author draws the conclusion and states that the semantics of the legal abbreviations remains the same in economic literature of different genres. The work also presents the facts that economic terms in the English-language factual material on economy appeared to be legal homonyms as a result of the process of using them in other spheres, as well as legal terms. This mainly concerns those spheres of economic communication, those sociological groups that are directly involved in legal practice at enterprises, in various business firms, in offices related to economic activity.

Key words: abbreviation, acronym, economic discourse, legal terms, word formation.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людства взаємодія та інтеграція різних наукових галузей вимагає звернути посилену увагу науковців до проблем термінознавства та дослідження функціонування термінологічних структур в різних сферах суспільної діяльності. Наукова література сучасності присвячена проблемам становлення, семантики, деривації та тенденції розвитку термінологічних одиниць та фахової лексики. На етапі швидкого розвитку науки та техніки у фахових виданнях все частіше зустрічаємо виявлення економії мовних засобів – аббревіацію.

Різні аспекти термінології вивчали та вивчають вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема В. Лейчик, Г. Винокур, Б. Головін, В. Горпинич, К. Кусько, О. Земська, Н. Книщенко, Е. Жильбер, Й. Сміт, Ф. Дорнер та ін. Автори переважно по-різному розуміють проблематику, цілі та завдання термінологічних досліджень, концептуальні засади термінознавства як науки. Розуміння понять «термін», «термінологічне словосполучення» не узгоджене, в літературі не прослідковуємо адекватних наукових теоретичних концепцій фахового термінознавства. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку даної галузі науки, корекції та адекватного формування її метамови. Слід зазначити також, що з поширенням міжнародних зв'язків вивчення іноземної мови, як мови фаху, набуває також фахового термінологічного спрямування, однією з ознак якого є термінологічна двомовність. Терміни різних галузей знань утворюють на українській та іноземній мові свої системи з внутрішньою впорядкованістю компонентів. Знайти оптимальну відповідність цих систем – важливе завдання сучасної філологічної науки, орієнтованої на якісне викладання іноземних мов.

Метою дослідження є аналіз правничих термінів-аббревіатур, які функціонують в економічних текстах. У роботі дослідимо їхню семантику в літературі різних жанрів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній англійській мові спостерігаємо тенденцію до скорочення способу передачі фахових слів та словосполучень, які паралельно існують у вигляді складень. Типи скорочень є досить різноманітними у сучасних терміносистемах. Найчастіше та найбільш природними є ті, в яких в ролі заступника повного слова виступає його частина з найбільшою смисловою вагою.

Для нашого дослідження слід визначити найвагоміші поняття. Під *терміном* ми розуміємо слово чи словосполучення, що має спеціальне значення, яке виражає та формує професійне поняття і застосовується в процесі пізнання, засвоєння наукових і професійно-технічних об'єктів, відношень між ними. Під *скороченням* будемо вважати частину слова, яка вживатиметься після того, як його окремі елементи будуть втрачені. В усному мовленні – це усичення або пропущення частини морфемного складу слова. це є редукцією слова до однієї з його компонентів, і повна форма може втратити початок, середину або кінець. Здебільшого скорочена форма може корелюватися з відповідною повною формою. Слова, що утворені від початкових літер, називаються *акронімами*. Я. Клименко та О. Шаповалова тлумачать це поняття вузько, як аббревіатуру, що вимовляється словом.

Цікавими для нашої роботи є визначення аббревіації різними науковцями. Зокрема, К. Дюжикова вважає аббревіацію, як словотвірний процес, який полягає у «згортанні» слів і словосполучень. При цьому когнітивна структура фіксується відповідним словом чи словосполученням, що призводить до появи аббревіатури певного типу.

Д. Алексєєв вважає аббревіацію як спосіб створення номінацій для понять, позначених описово, за допомогою атрибутивних словосполучень [1]. О. Кубрякова аналізує це поняття залежно від номінативної мети чи способу скорочення [5]. У своїх працях О. Земська надає особливого значення аббревіації, яка виконує компресійну функцію (творює стислу номінацію) [3].

Про ознаки лексичних аббревіатур згадує у своїй праці О. Шаповалова, зазначаючи, що скорочення виникають не одночасно в мові, а лише після того, як воно вже виявилось в повному слові чи словосполученні. Крім того, воно може переходити в самостійні слова та створюється за певними моделями. Згідно думки лінгвіста, аббревіатури здатні бути джерелом поповнення та збагачення словникового складу мови [11].

У нашому дослідженні *аббревіатурою* вважатимемо штучні складноскорочені слова. Бувають літерна аббревіатура, звукова, почасткова та комбінована.

У процесі модифікації та розвитку мов терміни з різних галузей вчення спрямовані до інтерференцій як результат інтеграції наук. Галузеві терміносистеми, взаємодіючи одна з одною, часто володіють частиною спільного термінологічного фонду. Нами не зафіксовано ізольованих терміносистем. Процеси міграції термінологічних одиниць спричиняють такі явища, як ретермінологізація, детермінологізація, транстермінологізація, диференціація значень, тощо. Таке трапляється, коли підмова однієї галузі науки абсорбує термін іншої підмови. Міграція (як динамічне явище) призводить до кількісного (як нові номінативні одиниці) та якісного (нові значення) збагачення відповідної лексики на рівні мовлення: у науково-популярній і художній літературі, засобах масової інформації. Кількісне та якісне збагачення лексики певного прошарку мови на рівні системи визначається при міграції як статичного явища.

Аналізуючи літературу різних жанрів, ми помітили, що такі термінологічні елементи самостійно розвиваються в системах наук, в які вони входили, інколи стають омонімами, набувають нові значення або ж навпаки, не порушуючи цілісності підмови, в яку переходили, зберігають власне значення. Якщо ж перенести термін в термінологічне поле іншого характеру, то його властивість однозначно й точно називати певне поняття може послабитися, а сфера застосування терміна може стати вузькою або ширшою, зміститися, оскільки стирається чітка межа понять. Насамперед наслідком цього виявляється те, що термін перестане співвідноситися тільки з одним термінологічним полем і можливо буде представленим у кількох лексичних полях, позначаючи певну аналогічність в кожному з них. Ми зафіксували також втрату терміноелементами однозначності та точності.

Назвемо декілька типових випадків проникнення термінів в інші термінологічні поля:

- 1) випадок, коли дві області мають певну ділянку перетину (наприклад, літературознавство і мовознавство);
- 2) у двох галузях спостерігаються спільні структурні компоненти (наприклад, музикознавство і лінгвістика);
- 3) коли в фоновій мові термін втрачить точність, і це призведе до відповідних передумов для його переходу в інші підмови.

Аналіз теоретичного матеріалу щодо проблем термінології та семантики, звернув нашу увагу на процеси транстермінологізації у висвітленні О. Суперанської [9, с. 105]. Суть явища транстермінологізації, на думку автора, полягає у тому, що термін однієї галузі може після відповідного перегляду увійти в терміносистему іншої науки. Як наслідок утворюються міжгалузеві омоніми. Транспозиції підлягають як окремий термін, так і деякий термінологічний блок, що включає сумісні з центральним терміном поняття [9, с. 105]. Згідно наших спостережень, не завжди такий процес має місце, оскільки може виникнути так зване запозичення термінологічних одиниць однієї галузі науки іншою.

Ми зафіксували економічні терміни як омоніми юридичних, що з'явилися внаслідок процесу транстермінологізації, а також юридичні терміни в англомовному фактологічному матеріалі з економіки. Такі явища переважно виникають у тих соціогрупах та тих сферах економічної комунікації, які безпосередньо пов'язані з економічною діяльністю, займаються юридичною практикою у міжнародних компаніях, на підприємствах, фірмах, у конторах. Юристи-економісти часто мають справу саме з юридичною стороною оформлення різного роду документів певного підприємства, угод, контрактів, тобто йдеться про термінологічну інтерференцію юриспруденції та економіки як підмов.

Аналізуючи економічну літературу різних жанрів та використовуючи лексикографічні юридичні та економічні словники, ми виявили, що приблизно 73% з усієї кількості юридичних термінів, які вживалися в економічному дискурсі стали невід'ємною частиною економічної підмови як наслідок їх частого вживання в сфері економічної діяльності та правовою основою бізнес-операцій. Також зазначимо, що в процесі трансмісії в економічну терміносистему ці елементи повністю зберігають юридичне значення.

Розглянемо основні типи найчастіше вживаних юридичних термінів-аббревіатур та акронімів в економічному дискурсі:

1. Скорочення за початковими буквами та за назвами початкових букв: ABTL (Association of Business Trial Lawyers); AAER (Accounting and Auditing Enforcement Releases); YM (Youth Management); CNeg (Contributory Negligence); LLC (Limited Liability Company).

2. Сполучення початкових частин слів: Ball. Code (Ballinger Code); Rem.Comp.Stat. (Remington's Compiled Statutes); Rem. Rev.Stat. (Remington's Revised Statutes).

Аналіз літератури різних жанрів з економіки показав, що аббревіатури правничих термінів вживаються не часто. Вони переважно утворені від початкових літер, які є прописними і нічим не розділені між собою. Наприклад, ми зафіксували такі акроніми: *RICO* (*Racketeer Influenced and Corrupt Organisations Act*), *UCC* (*Uniform Commercial Code*), *CF* (*Cost and Freight*), *CIF* (*Cost, Insurance, and Freight*).

Простежимо в контрастивній площині семантику акронімів з юридичної терміносистеми у процесі їх функціонування в економічному та юридичному текстах. Такі скорочення в літературі різних жанрів з економіки повністю зберігають юридичні значення. Наприклад, термін *RICO* в економічному тексті зберігає таке значення, яке має в юридичному тексті: *The government can seek civil penalties and individuals injured by RICO violations can recover treble damages (three times their actual loss) plus attorney's fees. The treble damages provision has caused a growing number of individuals to bring RICO claims and has contributed to the controversial nature of the act.*

Наведемо інші приклади вживання скорочень: *In the periodic reporting process, CESC (Committee on Economic, Social and Cultural Rights) has repeatedly called on states to seek assistance where needed to realize economic, social, and cultural rights.* Природно, що така аббревіатура не змінює семантичного значення, оскільки передає назву комітету, і є власною назвою. Інша аббревіатура *LCC* (*Land Claims Court*) теж зберігає семантику в економічному контексті: *The LCC is thus effectively prevented from fulfilling its critical mandate, and is thus unable to ensure that special measures are designed and implemented to advance vulnerable persons in the land reform context.*

Хотілося б звернути увагу на той факт, що в економічному дискурсі, здебільшого у монографіях з комерційного права та його застосування в економічній практиці, ми частіше фіксуємо аббревіатури термінів юриспруденції. При цьому простежуємо збереження семантики термінів: *CIF means that the price of the goods includes the cost of shipping and insuring them. CF is the same as CIF except that the seller is not obligated to insure the goods. Under the UCC, however, the open price term does not eliminate the reality of a contact.*

Із прикладів бачимо, що зафіксовані акроніми в економічних текстах мають тенденцію до широкого використання, не змінюючи при цьому свого юридичного значення.

Висновки. Враховуючи результати нашого дослідження, ми дійшли висновку, що юридичні термінологічні елементи щораз більше використовуються в структурі економічних текстів різних жанрів. Високий відсоток відповідності юридичному значенню терміна в економічному дискурсі пояснюється передусім щільним зв'язком економіки з правознавством. Наповнення юридичної термінологічної лексики акронімами є наслідком мовних, комунікативних та дискурсивних змін в сучасній лінгвістиці. Ігнорування відповідних законів може призвести, наприклад, до банкрутства на підприємстві. На сучасній стадії прогресу суспільства економіка без юриспруденції не зможе існувати. Правові терміни з'являються у підмові економіки на рівні її різних жанрів: економічної документації (контрактів, угод), монографічної літератури на економічну тематику (дисертації, монографії, статті, доповіді), науково-популярної літератури на економічну тематику, газетного жанру з питань економічного життя. Дослідження функціонування правничих термінів-аббревіатур є темою для багатьох подальших досліджень.

Література:

1. Алексеев Д. И. Сокращенные слова в русском языке. Саратов: СГУ, 1979. 328 с.
2. Дюжикова К. А. Аббревиация сравнительно со словосложением: структура и семантика (на материале современного английского языка): автореф. дис. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». Москва, 1997. URL: <https://www.dissercat.com/content/abbreviatsiya-sravnitelno-so-slovoslozheniem-struktura-angl-yaz>.
3. Земская Е. А. Активные процессы современного словопроизводства. *Русский язык конца XX столетия (1985–1995)*. Москва: Языки русской культуры, 1996. С. 90–141.
4. Коваль Д. В. Аббревіатури в термінології комп'ютерної техніки. *Питання термінології: Науково-методичні матеріали*. Житомир: ЖВІРЕ, 2000. Вип. XI. С. 26–28.
5. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности: монография. Узд. 3. Москва, 2010. 160 с.
6. Мостовой М. И. Лексикология английской речи: Учебник для ин-тов и фак. ин-ов. Харьков: Основа, 1993. 256 с.
7. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. *Вопросы терминологии*. Москва, 1961. С. 46–55.
8. Сергеева Т. С. Аббревиатура в системе лексических сокращений. Тамбов: Грамота, 2013. № 6 (24): в 2-х ч. Ч. II. С. 174–179.
9. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология. Вопросы теории. Москва: Наука, 1989. 246 с.
10. Пономаренко Л. О. Типы английских аббревиатур в царині авіаційної та ракетно-космічної техніки. *Тези доповідей X-ї військово-наукової конференції ЖВІРЕ*. Житомир: ЖВІРЕ, 1998. Ч. III (секція термінології). С. 19–22.
11. Шаповалова А. П. Опыт построения общей теории аббревиации: на материале французских сокращенных лексических единиц: дис. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка». Ростов-на-Дону, 2004. 421 с.
12. Guilbert L. La relation entre l'aspect terminologique et l'aspect linguistique du mot. *Textes choisis de terminologie. I. Fondements thioriques de la terminologie*. Quebec. 1981.
13. Anderson R., Fox I., Twomey D. *Business Law*. South-Western Publishing Co., 1987. 1139 p.
14. Appleby R. *Modern Business Administration*. London, 1994. 500 p.
15. Benjamin J., Francia A., Strawser R. *Financial Accounting*. Houston, 1989. 651 p.
16. Berkowitz E., Kerin R., Rudelius W. *Marketing*. Boston, 1989. 752 p.